

TBMM'NİN AÇILIŞININ 100. YILINDA KURTULUŞ SAVAŞIMIZ VE BU DÖNEM ROMANLARIMIZ ÜZERİNE BİRKAÇ SÖZ

Feyzi Ersoy

- Edebî eserler, kişilerin ve toplumların yansımasıdır. Hem kişilerin hem de milletlerin yaşadığı sevinçler, acılar ve hüznler bu eserlere konu olabilir. Kimi zaman şairlerin mısralarında ortaya çıkan duygular, kimi zaman da bir hikâye veya bir romanda kendini buluverir. Türk tarihi, edebî eserlere konu olabilecek sayısız malzeme ile doludur. Yakın geçmişimizde yaşanan Kurtuluş Savaşı yıllarımız da bu malzemeyi fazlasıyla sunabilecek bir dönem oluşu bakımından dikkat çekicidir.

Dünya tarihinde, etki ve güç bakımından hep aynı seviyede kalan bir devlete rastlanamaz. Kimi tarihten silinen kimi bugün de varlığını sürdüren milletler, tarih sahnesinde inişli çıkışlı grafik çizmişlerdir. Tarihinin büyük bir bölümünde zirvelerde olan ve geçmişte pek çok devlet kuran Türkler için de durum böyledir. On altıncı asır, nasıl ki, Türk tarihinin zirve noktalarından biri ise 1918-1922 yılları arası da tarihimizdeki en dip nokta olarak değerlendirilebilir. Ancak, her dip nokta, bilindiği gibi bir yükselişin de başlangıcı sayılır. Türk milleti, 1908'den 1922'ye kadar aralıksız on dört yıl savaşmıştır. Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı'ndaki başta Çanakkale olmak üzere çeşitli cephe savaşlarımız ve Kurtuluş Savaşımız, pek çok acıların yaşandığı, zaman zaman da umutların tükendiği sıkıntılı yıllar olmuştur. Ancak, karakterinin en önemli özelliklerinden biri "bağımsızlık" olan Türk milleti, bu zor günlerin de üstesinden gelebilmiştir.

Nutuk'un ilk cümlesinde, "1919 senesi Mayısının 19'uncu günü Samsun'a çıktım." sözleri ile anlatılan Mustafa Kemal'in Samsun'a ayak basması, Millî Mücadele'nin başlangıç noktası sayılır. 22 Ha-

ziran 1919 tarihli Amasya Genelgesi'nde ifade edilen "Vatanın bütünlüğü milletin bağımsızlığı tehlikededir." ve "Milletin istiklalini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır." cümleleri ile tasvir edilen içinde bulunulan durum ve çizilen hedefler milletin kaderini belirlemiştir. 30 Ağustos 1922 Başkomutanlık Meydan Muhaberesi ve 9 Eylül 1922 İzmir'in kurtuluşu ile sona eren mücadele neticesinde 29 Ekim 1923'e doğru gelinmiştir. Bu zorlu süreçteki en önemli noktalardan biri de 23 Nisan 1920, yani Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılış tarihidir. 23 Nisan 1920'de yüce Meclisin açılması, Kurtuluş Savaşımızı başka bir boyuta taşımış; bu Meclis, Ankara merkezli bir varoluş mücadelesinin kumanda merkezi olmuştur. İşte, içinde bulunduğumuz bu Nisan ayında Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışının 100. yılını anacağız. Aziz milletimizin bu güzel günü kutlu olsun.

Başta da ifade edildiği gibi yirminci yüzyılın ilk çeyreği, Türk milleti için acı hatıralarla doludur. 1918'e nasıl gelindi? Millet, küllerinden yeniden nasıl doğdu? Bizi ayakta tutan şeyler ne idi? Bütün bunlar tarih kitaplarında olduğu gibi edebî eserlerde de zaman zaman işlenmiştir. Türk milletinin bu süreçteki mücadelesinin ne derece haklı ve kuvvetli olduğunu Yakup Kadri, *Panorama* adlı eserinde şu şekilde anlatmıştır:

Hakkından emin ve istiklaline bağlı bir millet, tecavüze uğradı mı, ona saldıran, kendisinden on defa, yüz defa güçlü de olsa, her ihtimali, her tehlikeyi göze alarak derhal silaha sarılır. Bu hareketin sonunda yenecek mi, yenilecek mi, aklından bile geçirmez. O, artık kendi asil reflekslerine, kendi asil iradesine tâbidir. Hiçbir aklın, hiçbir mantığın, hiçbir hesap ve kitabın nasihatini dinleyemez ve ancak bu cins milletlerdir ki yaşamaya layıktırlar (s. 399).

Bugünden bakıldığında tarihin sayfalarında geçip gitmiş gibi görünen bu sıkıntılı yıllar, öyle birkaç sayfa ya da satırla geçirilebilecek bir süreç değildir. Beş yüz yıldır vatan olan Balkanların elden çıkması, Çanakkale'de, Kafkasya'da, Hicaz'da, Yemen'de, Filistin'de yapılan savaşlar, Sarıkamış faciası, İstanbul'un işgali, İnönü, Sakarya ve Büyük Taarruz savaşları ve yaşananlar, Kemal Tahir'in *Yorgun Savaşçı* romanında "On on beş kelime ile anlattı Cemil Çanakkale'yi... Oysa 55127 ölü verdik biz savaşlarda.... 130 bini aşkın da yaralı." (s. 120) şeklinde ifade ettiği gibi gerçekten de üzerinde kısaca durulacak şeyler değildir.

Yüz yıl önce yaşadığımız acılı ve sıkıntılı yıllarımızı edebiyatımıza ne derece yansıtılabildiğimiz çok önemlidir. Başka milletler, küçük olayların büyük hikâyelerini yazarlarken bizde maalesef büyüklük ve önem bakımından her biri birbiriyle yarışan tarihî olaylar, edebiyata yansımada biraz sönük

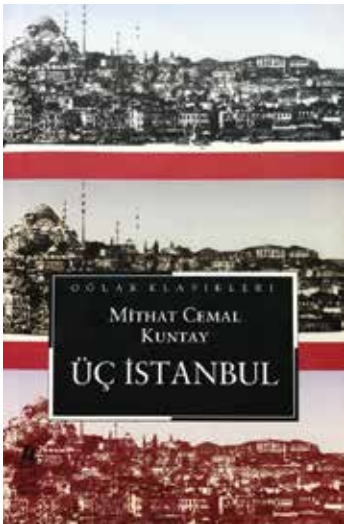


kalmışlardır. *Türk Dili* dergisinin Temmuz 1976'da yayımlanan *Türk Romanında Kurtuluş Savaşı Özel Sayısı*'ndaki (298) bilgilere göre bizim 1922 ile 1976 yılları arasında Millî Mücadele'yi anlatan romanlarımızın sayısı otuzu bile bulmamaktadır. 2020 yılına gelindiğinde bu eserlerin sayılarını ne derece arttırabildiğimiz, ne derece kaliteli eserler ortaya koyabildiğimiz tartışmalıdır. Hâl böyle olmakla birlikte bu dönemi ele alan başarılı eserlerimiz de yok değildir. Bunlardan bazıları yayınlandıkları yıllara göre şu şekildedir:

Ateşten Gömlek (1922), *Sözde Kızlar* (1922), *Vurun Kahpeye* (1926), *Maşher* (1926), *Sodom ve Gomora* (1928), *Yaban* (1932), *Ankara* (1934), *Üç İstanbul* (1938), *Biz İnsanlar* (1939), *Esir Şehrin İnsanları* (1956), *Yorgun Savaşçı* (1965), *Küçük Ağa* (1966), *Sahnenin Dışındakiler* (1973).

Bu romanlarda başlıca, Kurtuluş Savaşı yılları, İstanbul'un işgali, azınlıkların ve Türklerin işgal karşısındaki tutumları, savaş vurguncuları, cep-heler, cephe gerisinde yaşananlar, Kuvayımillîye ve ona karşı takınılan tutumlar işlenmiştir.

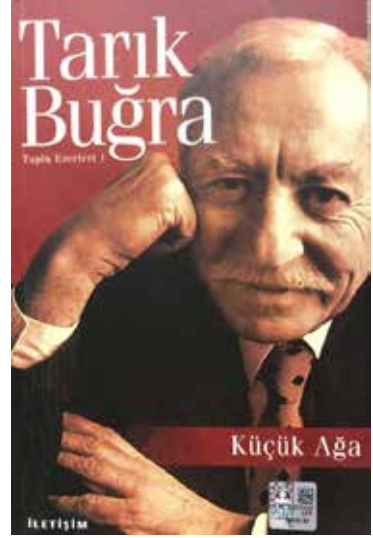
Kurtuluş Savaşı yıllarımızı anlatan romanlardan biri yıllar önce TRT'de dizi olarak da gösterime giren *Küçük Ağa*'dır. Eser, İstanbullu Hoca ekseninde anlatılan müthiş bir hikâyedir. Tarık Buğra, eserinde yokluk, savaş, sefalet ve yorgunluk yıllarını başarıyla işlemiştir. Cesaret, asalet ve kahramanlık günleri olan bu günler aynı zamanda ihanet içinde olanların ve vurguncu fırsatçıların da kol gezdiği, bir çıkmazın, bir ikilemin yaşandığı günlerdir. 600 yıllık bir imparatorluk ile doğmak üzere olan yeni bir tarihin arasında kalındığı günlerdir bu günler... Hâl böyleyken bir de ortamdan yararlanıp halkın malına, canına kasteden çeteler ve çeteciler mevcuttur. Ve yine ortamı fırsat bilip bundan yararlanmak isteyen, o ana kadar Türk toplumu içinde gayet rahat yaşayan azınlıklar vardır. Tarık Buğra, o azınlıkların

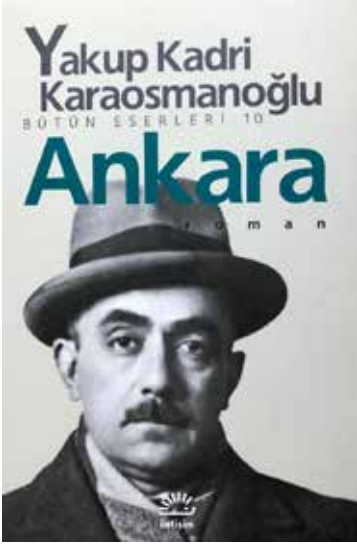


durumlarını eserinde şöyle tasvir etmiştir: “... yalnız sokaklar değil, bütün kasaba, bütün memleket sahipsizdi, sahibini yitirmiş, kimin sahip çıkacağı, nasıl bir sahibin çıkacağı bilinmiyordu. Bir vakitler Mumcu Mustafa’nın, Akağa’nın veya Hacı Küçüğün, hattâ Nalband Mustafa’nın önünde el pençe divan duran, gülümsemekten, hayhay demekten başka bir şey bilmeyen, sokaklarda başları saygılı öne eğik gezen Ligorlar, Minaslar, Bakımlar ve ötekilere bir hâl olmuştu.” (s. 10). Meclisimiz, işte, böyle bir ortamda açılmış; zaferlerimiz böyle bir ortamda kazanılmıştır.

Son zamanlarda tarihî romanlarımızın sayısında bir artış görülmektedir. Günümüzde, özellikle edebiyatımızın başlangıç zamanları kabul edilen Göktürk ve Uygur dönemleri başta olmak üzere, Karahanlı, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerini anlatan pek çok roman kaleme alınmaktadır. Kurtuluş Savaşımızı veya onun bir bölümünü anlatan romanların sayısında da her geçen gün bir artış yaşanmaktadır. Prof. Dr. Bilge Bilge Ercilasun tarafından 2016 yılında yayımlanan *Tarih Konulu Romanlarda Sarıkamış Harbi* adlı eserde yalnızca Sarıkamış Harbi’ni konu alan 34 romanın incelenmesi bu artışın bir göstergesidir. Bu eserlerin ortaya çıkışı, okuma alışkanlığının yaygınlaşmasının yanında tarih bilincinin oluşması açısından da son derece önemlidir.

İnsanların olduğu gibi milletlerin de karakterleri, iyi ve kötü özellikleri vardır. Türk milleti olarak pek çok iyi özelliğimiz mevcuttur ama çabuk unutmama meselesi, millet olarak bizim kötü bir huyumuzdur. Pek çoğumuz, bırakın 10, 15 ya da 18. yüzyılları, 1900’leri bile bilmiyor, biliyorsa da çabuk unutuyor. Bu kötü huyumuzdan geçmişte Bilge Kağan da şikâyet etmiş; 732’de kardeşi Költigin adına diktirdiği bengü taşa Türk milletine seslenirken *Bir todsar açsık tosık ömez sen*, yani “Bir doysan açlığı bir daha düşünmezsin” diyerek milletini uyarmıştır.





Büyük milletlerin hafızaları da büyük olur. Bu hafızayı her zaman canlı tutmak gerekir. Bu canlı tutuşun önemli bir yolu da edebiyattan ve sanattan geçer. Özellikle yakın tarihimizin dönüm noktası olan Millî Mücadele dönemimizi konu alan ve isimleri yukarıda da anılan önemli eserlerimizi okumalı ve okutmalıyız. Bu okuma işini roman özetleri ile geçiştiremeyiz. Türk çocukları, Türkçenin zevkine ancak kendi dillerinde yazılmış klasik eserleri okuyarak varabilirler. Ayşe hemşirenin (*Ateşten Gömlek*), Mebrure'nin (*Sözde Kızlar*), Aliye öğretmenin (*Vurun Kahpeye*), Necdet'in (*Sodom ve Gomora*), Nihat'ın (*Mahşer*), Neşet Sabit ve Selma Hanım'ın (*Ankara*), Yüzbaşı Cemil'in (*Yorgun Savaşçı*), Cemal'in (*Sahnenin Dışındakiler*), Orhan

öğretmenin (*Biz İnsanlar*), İstanbullu Hoca'nın (*Küçük Ağa*) yaşayıp şahit olduklarını ancak o güzel metinleri okuyarak hissedebilir ve anlayabiliriz.

Millî Mücadele'yi yaşamış ve bugün yüce Meclisinin açılışının 100. yıl dönümünü kutlayan bir millet olarak, büyük şairimiz Âkif'in çok içten dile getirdiği "Allah, bu millete bir daha İstiklâl Marşı yazdırmasın!" duasına hepimiz katılıyoruz. Zor günler, hatta zor yıllar milletlerin hayatında her zaman olabilir. Ancak konu Türk milleti olunca *Üç İstanbul* kahramanı Adnan'ın "Biz altında yatmadan bu toz toprağın üstünü kimse çığneyemez!" (s. 497) sözlerinde bir gerçeğin yattığı da unutulmamalıdır.